

УДК 81'272

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-106-2-77-85>

ЛІНГВІСТИКА МИРУ ЯК ШЛЯХ ДО ОДУХОТВОРЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

А. Ю. Коваленко

ORCID 0000-0002-1896-4153

Статтю присвячено розкриттю сутності лінгвістики миру та її ролі в процесі одухотворення особистості в часи війни. Зазначено, що поняття «лінгвістика миру» є відносно новим в сучасному науковому дискурсі і тільки починає активно досліджуватися. Зазначено, що спочатку лінгвістика миру ґрунтувалася на принципах використання мови «для мирного спілкування», але наразі її значення і роль значно розширюються і передбачають дотримання шести принципів, а саме: вибір на користь миру, а отже – життя; проголошення миру замість насильства; трансляція миру під час вербальної і невербальної комунікації; використання мови миру на декількох рівнях: внутрішньому, міжособистісному, міжгруповому, міжнародному, міжкультурному та екологічному; сприйняття кожної особистості як унікальної і незвичайної; розуміння того, що мова миру не завжди проста. Підкреслено, що лінгвістика миру має прикладний характер, оскільки мир має бути не теоретичним поняттям, а реальним станом, якого можна досягти за допомогою мови миру, застосовуючи ідеї, отримані в результаті теоретичного вивчення, на практиці. Зазначено, у цьому прагненні до досягнення миру завдяки мові учасники міждисциплінарного поля лінгвістики миру намагаються створити адекватні передумови для мирного спілкування користувачів мови в різноманітних умовах. Визначено, що мова повинна виконувати миротворчу і мирозбережувальну функцію в житті людини, мову слід викладати, вивчати і використовувати для вдосконалення людини і для досягнення високих цілей; користувачі мови мають, в першу чергу, навчитися конструктивно і ефективно взаємодіяти один з одним; викладачі мов повинні допомогти учням навчитися спілкуватися мирно. У якості практичної вправи наведено запитання, запропоновані відомим дослідником, одним з засновників лінгвістики миру Ф. Гомесом де Матосом, за допомогою яких можна перевірити як свої знання і навички з мирної комунікації, так і запропонувати їх здобувачам вищої освіти. Активне залучення студентів до вивчення основ лінгвістики миру сприятиме вихованню одухотвореної особистості, здатної вистояти і пройти труднощі і

жахиття війни, не втративши людяності, віри в краще і надії на світле майбутнє.

Ключові слова: лінгвістика миру, одухотворення, війна, мир, комунікація.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Війна – найстрашніше явище людського буття. Вона приходить раптово і майже моментально руйнує звичне життя людини, нерідко знищуючи її оселю, її близьких і навіть її саму. І мова тут йде не лише про фізичне знищення, а перш за все – про духовне. В Євангелії від Матвія сказано так: «І не лякайтеся тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може; але бійтеся більше того, хто може й душу, і тіло вам занепасти в геєні» (Матв. 10:18). В цьому і полягає найбільша духовна небезпека війни – вона може зробити людину жорстокою, егоїстичною, ненависною, образливою, злою, нездатною пробачати, проявляти співчуття. Що довше триває війна, тим важче людині зберігати свою людяність: нескінченний потік трагічних новин призводить до вмикання організмом захисної функції байдужості і відчуження (адже неможливо постійно пропускати через себе стільки болю і страждань). Водночас, душа людини не може бути порожньою – якщо там немає людяності, співчуття, віри, надії і любові, то на їх місце приходить ненависть, яку людина, не в змозі довго тримати в собі, починає активно «вилити» навколо себе: на близьких членів родини, на друзів, на незнайомих у соціальних мережах і просто на вулиці. Але цим самим вона викликає ненависть у відповідь і, таким чином, хвиля ненависті і злості тільки росте. Головним інструментом трансляції внутрішнього негативу є, звичайно, мова. Як влучно зазначено на головній сторінці III Азіатської мовної конференції: «У своїй письмовій та усній формах мова керує нашим життям та формує його. Будучи далеко не просто інструментом спілкування, мова може бути красивою чи потворною, скупою та лаконічною, або надмірно помпезною та технократичною. Вона може бути посередньою, образливою, злою, наклепницькою, брехливою, ворожою, але вона також може бути піднесеною, радісною, рятівною, правдивою і навіть божественною» (The 3rd Asian Conference on Language, 2022). Саме другий вид мови і є предметом вивчення лінгвістики миру. Доктор Енді Кертіс – один із засновників «лінгвістики миру», а також автор курсу «Лінгвістика миру» в Університеті Бригама Янга, Гаваї (BYU-H), зазначає, що це «сфера прикладної лінгвістики, яка полягає в систематичному аналізі способів використання мови для спілкування та породження конфлікту, а також для спілкування та побудови миру. Лінгвістика миру є міждисциплінарною наукою, спираючись на такі галузі, як дослідження миру та трансформація конфліктів, об'єднуючи їх із такими галузями, як соціолінгвістика та

критичний аналіз дискурсу» (Curtis, 2018, с. 12). Мова є потужним інструментом, який можна використати як на благо людства, так і для розпалення ворожнечі.

Як зазначає редактор збірки поезій Сергія Жадана «Життя Марії» Олександр Бойченко: «найлегше заняття в часи війни – ненавидіти чужих. Найважче – досягати порозуміння. Навіть зі своїми. Але треба намагатися, інакше війна ніколи не закінчиться. А щоб порозумітися, необхідно розмовляти. З ким завгодно, як завгодно і про що завгодно. Головне – не втрачаючи людяності, тобто любові й уваги» (Українська правда, 2015). Лінгвістика миру якраз і покликана навчити людей розмовляти, не втрачаючи людяності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Відтоді, як було опубліковано визначення лінгвістики миру наприкінці 1990-х років, стало зрозуміло, що хоча ідея лінгвістики миру існує десятиліттями, мало людей чули про неї, і ще менше займаються її вивченням. Фундаментальні праці, в яких досліджується сутність і функції лінгвістики миру, належать закордонним вченим Ф. Гомесу де Матосу, Е. Кертісу, Д. Крісталу, П. Фрідріх, Н. Ішихарі, Ф. Крюгер, Р. Оксфорд, Дж. Райту. Проте концепція лінгвістики миру нова для українського наукового дискурсу, тому є актуальною для дослідження, зважаючи на сучасні проблеми.

Метою статті є дослідити сутність лінгвістики миру та з'ясувати її роль в одухотворенні особистості, яка живе в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Вперше термін «лінгвістика миру» було офіційно надано в «Словнику мови» прикладного лінгвіста Девіда Крістала, який визначив її як «суспільну думку, яка виникла у 1990-х роках, і у якій лінгвістичні принципи, методи, знахідки та правила використання розглядаються як засіб просування миру та прав людини на глобальному рівні, стверджуючи необхідність сприяти поважному мовному ставленню до гідності окремих мовців і мовних спільнот» (Crystal, 1999, р. 254-255). Таким чином, лінгвістика миру виникла задля підкреслення важливої ролі використання мови гуманізму, мови, яка може бути використана для конструктивного вирішення конфліктів, яка сприяє миру, а не ворожнечі, дозволяє зосередитися на згоді, а не на розбраті і уникає двозначності і завуальованості, що можуть призвести до непорозуміння і прихованих образ. Людина, яка прагне до порозуміння і з повагою ставиться до співрозмовника, не буде використовувати слова та вирази, що мають негативну конотацію і можуть образити іншу людину. Проте, добрі слова походять з добрих думок і доброго, одухотвореного серця. І навпаки – добрі

слова, сповнені любові, людяності, поваги, співчуття, сприяють одухотворенню людини, адже проникають в її серце.

З самого початку лінгвістика миру ґрунтувалася на принципах використання мови «для мирного спілкування» (Gomes de Matos, 2000, р. 341). Але на думку доктора Е. Кертіса, двома центральними принципами «нової лінгвістики миру» як він її називає, є те, що може існувати мова без конфлікту, але не може бути конфлікту без мови, оскільки всі конфлікти починаються й закінчуються мовою (Curtis, 2020). Якщо два світові лідери будуть ображати один одного, то їх «словесна війна» може легко стати війною з використанням зброї, ракет і бомб. І щоразу, коли знайдене мирне рішення, воно базується на мові переговорів, посередництва та прощення.

Дослідниця Ребекка Оксфорд встановлює 6 принципів мирного спілкування (Oxford, 2013, р. 4-23):

1. «Мир є життєздатним вибором». Тобто, обираючи мир, ми обираємо життя. Саме на цьому і повинно ґрунтуватися мовлення людини, яка прагне досягти миру.

2. «Ми можемо і повинні проголосити мир замість насильства». Насильство ніколи не призведе до миру – воно породжує ще більше насильство.

3. «Мова має вербальну і невербальну форми». Це важливо враховувати при спілкуванні, адже відомо, що 80% інформації ми отримуємо через невербальні засоби спілкування. Отже, не тільки наші слова, а й наші жести, міміка, погляд повинні транслювати мир і любов.

4. «Мова миру стосується кількох вимірів: внутрішнього, міжособистісного, міжгрупового, міжнародного, міжкультурного та екологічного». На нашу думку, цей принцип є надзвичайно важливим. Мирне спілкування з іншими починається з миру внутрішнього, з гармонії між серцем і розумом, в збереженні внутрішнього спокою попри те, що відбувається навкруги. Тільки в такому стані людина здатна транслювати мир і спокій іншим.

5. «Носії мови миру є звичайними людьми, але також і надзвичайними». Кожна людина – це багатогранна особистість, цілий космос з величезним потенціалом. І тільки людина обирає, чи використати цей потенціал заради блага чи шкоди.

6. «Мова миру не завжди проста». Навчитися говорити так, щоб наші слова несли любов і мир, потребує значних зусиль. Цьому треба вчитися і вчити інших (ось чому так важливо впроваджувати принципи лінгвістики миру в освітній процес на всіх етапах навчання і виховання). Проте ці зусилля в кінцевому підсумку дають свої плоди – мирне та благополучне співіснування людей і цілих спільнот.

Досвід проведення майстер-класів та семінарів для вчителів іноземної мови дозволив досліднику Ф. Гомесу де Матосу дійти двох важливих переконань:

1. Життя можна покращити завдяки спілкуванню, коли мова усвідомлюється і використовується як сила для розбудови миру.

2. Життя можна покращити завдяки спілкуванню, коли користувачі мови навчаються мирно використовувати її на благо окремих людей, спільнот, людства.

З цих двох принципів дослідник вивів чотири важливі настанови, які стосуються лінгвістики миру і процесу навчання/викладання:

1. Мова повинна виконувати миротворчу і мирозбережувальну функцію в житті людини.

2. Мову слід викладати/вивчати/використовувати для вдосконалення людини і для досягнення високих цілей.

3. Ті, хто використовують та/або вивчають мову, повинні навчитися конструктивно взаємодіяти, сприяючи взаємозбагаченню один одного.

4. Викладачі мов повинні вміти допомогти учням навчитися спілкуватися мирно, з акцентом на комунікативні засоби досягнення миру як глибший вимір повсякденного спілкування (Gomes de Matos, 2014, p. 418-419).

Практично, у цьому прагненні до досягнення миру завдяки мові учасники міждисциплінарного поля лінгвістики миру намагаються створити адекватні передумови для мирного спілкування користувачів мови в різноманітних умовах (Gomes de Matos, 2018, p. 291). Формальніше кажучи, лінгвістика миру займається застосуванням ідей, отриманих у результаті (наукового) вивчення мови, до вирішення практичних проблем, наприклад, як допомогти встановити мир у всьому світі (Curtis, 2018, p. 12).

Важливим аспектом лінгвістики миру є її прикладний характер, оскільки мир не може бути теоретичним – він потребує практичного втілення, саме тому і лінгвістика миру має бути практичною. У якості практичної справи, за допомогою якої можна перевірити як свої знання і навички з мирної комунікації, так і запропонувати цей експеримент здобувачам вищої освіти, Ф. Гомес де Матос (2014) пропонує відповісти, як можна:

- мирно виразити свою комунікативну гідність в усному і писемному мовленні?

- проявити співчуття в спілкуванні?

- передати комунікативну гармонію під час спілкування в аудиторії та в режимі онлайн?

- покращити взаєморозуміння, спілкуючись двома чи більше мовами?

- виховати комунікативний спокій (завдяки використанню прози чи віршів)?
- запобігти актам комунікативної агресії?
- проявити комунікативну смиренність, вибачившись, коли були несправедливими до когось?
- використати мову для покращення внутрішньо- та міжгрупової комунікативної гармонії?
- допомогти мирним ініціативам, рухам, проєктам (місцевого, національного, регіонального чи міжнародного масштабу)?
- продумати та створити клуб користувачів мови миру у своєму навчальному закладі чи громаді?
- гуманізувати свою комунікативну компетентність у дискусії?
- заохочувати використання мови миру через художні твори?
- сприяти використанню мови миру в Інтернеті для міжнародного співробітництва та солідарності?
- використовувати мову миру як комунікативну силу, що здатна покращити життя?
- навчити себе та інших (наприклад, у своїй сім'ї) використовувати мову миру на благо всіх живих істот? (Gomes de Matos, 2014, p. 420-421).

Рефлексуєючи над цими запитаннями ми дійсно можемо спробувати проаналізувати, яким чином ми використовуємо мову у повсякденному спілкуванні. Чи дотримуємось ми принципів використання мови миру чи мови ворожнечі? Чи можемо ми спокійно і гідно доносити свою думку, не принижуючи і не ображаючи співрозмовника? Як ми можемо навчитися самі та навчити наших студентів спілкуватися так, щоб сприяти досягненню взаєморозуміння?

Бразильська дослідниця Патрісія Фрідріх, яка часто поєднує теоретичні, емпіричні та просвітницькі елементи, також пропонує декілька важливих запитань для роздумів над лінгвістикою миру та її практичному застосуванню у повсякденному житті. Відповіді на ці запитання можуть допомогти не лише глибше проникнути у сутність лінгвістики миру, а й сприяти глибшому дослідженню цього поняття і його ролі в сучасній усній і письмовій комунікації.

- «Чи зможе група ділових партнерів визначити та змінити, де це доцільно, деякі пункти переговорів у залі засідань після того, як їх проінструктують щодо дотримання принципів лінгвістики миру? Яким буде їхнє ставлення до цих змін?»
- «Якою була б діяльність майбутніх дипломатичних працівників, якби їх навчали лінгвістиці миру?»

- «Що показав би дискурс та аналіз змісту навчальних матеріалів з викладання англійської мови як іноземної щодо їх потенціалу сприяння миру?»

- «Що виявить дослідження змісту, спрямованого на зміцнення миру чи на сприяння конфлікту, у різних мас-медіа (фільмах, серіалах, останніх книгах-бестселерах) і як результат дослідження може вплинути на наступні кроки в лінгвістиці миру та освіти для миру?»

- «Що може виявити опитування науковців стосовно їхнього ставлення до викладання лінгвістики миру (і сприяння освіти для миру загалом) на університетському рівні?» (Friedrich, 2019, p. 127-128).

Вищезазначені запитання значною мірою стосуються саме процесів навчання та виховання. Адже, працюючи з молодим поколінням, дуже важливо готувати їх до життя і роботи в мирі і порозумінні, плекати в них прагнення йти по життю не шляхом насильства, а шляхом добра. Саме такий підхід сприятиме вихованню одухотвореної особистості, здатної вистояти і пройти труднощі і жахіття війни, не втративши людяності, віри в краще і надії на світле майбутнє.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, проаналізувавши сутність і значення лінгвістики миру, ми дійшли висновку, що мова відіграє надзвичайно важливу роль в сприянні досягнення миру і порозуміння між людьми і спільнотами. В першу чергу, спілкування мовою миру допомагає людині проявити свої кращі духовні якості: доброту, любов, співчуття, розуміння, людяність, сприяючи тим самим одухотворенню і її навколишнього середовища. В перспективі ми плануємо провести опитування серед здобувачів вищої освіти, запропонувавши їм відповісти на запитання, наведені в поданій статті, і проаналізувати їхнє ставлення і розуміння лінгвістики миру.

Література

1. «Сергій Жадан презентує нову книжку «Життя Марії» і вирушає у тур 33 містами. Фото. Відео» / Українська правда, 28 березня, 2015. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2015/03/28/191697> (дата звернення: 20.06.2023).
2. Crystal, D. A dictionary of language (2nd ed.). Chicago: The University of Chicago Press, 1999.
3. Curtis, A. Introducing and defining peace linguistics. *The Word*, 2018. 27 (3), P. 11-13.
4. Curtis, A. Diversifying the Tesol Curriculum with New Peace Linguistics. *SRIS Newsletter*, 2020. URL: <http://newsmanager.commpartners.com/tesolsris/issues/2020-03-16/6.html> (дата звернення: 22.06.2023).
5. Friedrich, P. Applied linguistics in the real world. New York: Routledge, 2019.

6. Gomes de Matos, F. Harmonizing and humanizing political discourse: The contribution of peace linguists. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 2000. 6(4), P. 339-344.
7. Gomes de Matos, F. Peace linguistics for language teachers. *DELTA*, 2014. 30(2), P. 415-424.
8. Gomes de Matos, F. Planning uses of peace linguistics in second language education. In C. Chua Siew Kheng (Ed.), *Un(intended) language planning in a globalising world: Multiple levels of players at work*. Warsaw: De Gruyter, 2018. P. 290-300.
9. Oxford, R. L. *The language of peace: Communicating to create harmony*. Charlotte, NC: Information Age Publishing, 2013.
10. The 3rd Asian Conference on Language (ACL2022). URL: <https://acl.iafor.org/> (дата звернення: 22.06.2023).

References

1. «Serhii Zhadan prezentuie novu knyzhku «Zhyttia Marii» i vyrushaie u tur 33 mistamy. Foto. Video» [Serhii Zhadan presents his new book 'Life of Mary' and goes on a tour of 33 cities. Photo. Video]/ *Ukrainska pravda*, 28 bereznia, 2015. Retrieved from: <https://life.ppravda.com.ua/culture/2015/03/28/191697> (date of appeal: 20.06.2023) (ukr).
2. Crystal, D. (1999). *A dictionary of language* (2nd ed.). Chicago: The University of Chicago Press (eng).
3. Curtis, A. (2018). Introducing and defining peace linguistics. *The Word*, 27 (3), 11-13 (eng).
4. Curtis, A. (2020). Diversifying the Tesol Curriculum with New Peace Linguistics. SRIS Newsletter. Retrieved from: <http://newsmanager.commpartners.com/tesolsris/issues/2020-03-16/6.html> (date of appeal: 22.06.2023) (eng).
5. Friedrich, P. (2019). *Applied linguistics in the real world*. New York: Routledge (eng).
6. Gomes de Matos, F. (2000). Harmonizing and humanizing political discourse: The contribution of peace linguists. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 6(4), 339-344 (eng).
7. Gomes de Matos, F. (2014). Peace linguistics for language teachers. *DELTA*, 30(2), 415-424 (eng).
8. Gomes de Matos, F. (2018). Planning uses of peace linguistics in second language education. In C. Chua Siew Kheng (Ed.), *Un(intended) language planning in a globalising world: Multiple levels of players at work*. Warsaw: De Gruyter. Pp. 290-300 (eng).
9. Oxford, R. L. (2013). *The language of peace: Communicating to create harmony*. Charlotte, NC: Information Age Publishing (eng).
10. The 3rd Asian Conference on Language (ACL2022). Retrieved from: <https://acl.iafor.org/> (date of appeal: 22.06.2023) (eng).

PEACE LINGUISTICS AS A WAY TO SPIRITUALIZATION OF THE PERSONALITY DURING WAR**A. Yu. Kovalenko**

The article is devoted to revealing the essence of peace linguistics and its role in the spiritualization of the individual in times of war. It is noted that the concept of "peace linguistics" is relatively new in modern scientific discourse and is only beginning to be actively explored. It is noted that initially peace linguistics was based on the principles of using language "for peaceful communication", however, currently its meaning and role are significantly expanded and involve the observance of six principles, namely: the choice in favour of peace, and therefore - life; declaring peace instead of violence; sharing peace during verbal and non-verbal communication; using the language of peace at several levels: internal, interpersonal, intergroup, international, intercultural and environmental; perception of each personality as unique and unusual; understanding that the language of peace is not always simple. It is emphasized that peace linguistics has an applied nature since peace should not be a theoretical concept, but a real state that can be achieved with the help of the language of peace, applying the ideas obtained as a result of theoretical study in practice. It is noted that in this desire to achieve peace through language, the participants of the interdisciplinary field of peace linguistics are trying to create adequate prerequisites for peaceful communication of language users in various conditions. It was determined that the language should perform a peace-building and peace-keeping function in human life, the language should be taught, studied, and used for the improvement of a person and to achieve high goals; language users must primarily learn to interact constructively and effectively with each other; language teachers should help students learn to communicate peacefully. As a practical exercise, the questions proposed by the famous researcher, one of the founders of peace linguistics, F. Gómez de Matos, are given, with the help of which you can test both your knowledge and skills on peaceful communication, and offer them to students. Active involvement of students in the study of the foundations of peace linguistics will contribute to the education of a spiritual personality, capable of withstanding and going through the difficulties and horrors of war without losing humanity, faith in the best, and hope for a bright future.

Key words: *peace linguistics, spiritualization, war, peace, communication.*

Коваленко Альона Юрївна – к.пед.н., доцент, доцент кафедри англійської мови Національного університету «Києво-Могилянська Академія» (м. Київ, Україна).
E-mail: al.kovalenko@ukma.edu.ua

Kovalenko Alona Yuriivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of English Language of the National University of «Kyiv-Mohyla Academy» (Kyiv, Ukraine).
E-mail: al.kovalenko@ukma.edu.ua